

EURÓPAI FÜZETEK 28.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Erhart Tibor – Gáspár Ferenc

Úton a Gazdasági és Monetáris Unió felé

Gazdasági és Monetáris Unió

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgymisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Hetényi Géza

Kézirat lezárva: 2003. április 16.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Csorba Gábor; Audiovisual Library European Commission

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Néhány esztendő múlva Magyarország már nemcsak az Európai Uniónak, hanem a nyugat-európai országok jelentős részét tömörítő Gazdasági és Monetáris Uniónak (magyar rövidítéssel: GMU-nak) is teljes jogú tagja lesz. E képződménynek a szó szoros értelmében kézzelfogható megnyilvánulása az euró, számos európai ország közös fizetőeszköze, amely a 2002. év elején a GMU-tagállamok nemzeti valutájának helyére lépett. Ezzel az európai gazdasági integráció magasabb fokra emelkedett, a fejlődés újabb szakaszába jutott.

A monetáris unió létrejöttének előzményei közül a legfőbb elem a gazdaságpolitika összehangolása, és ennek a koordinációnak a folyamatos erősítése volt, ami ugyanakkor nem szüntette meg az egyes országok gazdaság- és pénzügyi politikájának önállóságát. A nemzetgazdaságok egyre szorosabb egymáshoz kapcsolódása, integrálódása elvezetett az önálló monetáris és árfolyampolitikák szerepének mérséklődéséhez, végül teljes egészében közösségi szintűvé válásához. Az euróöve-

zetben részt venni szándékozókkal szemben támasztott szigorú követelményeket a Maastrihti Szerződésben megfogalmazott, úgynevezett konvergencia kritériumok tartalmazzák. Ezeknek hazánknak is meg kell felelnie, ha csatlakozni kíván az euróövezethez. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy nem valamiféle kívülről ránk erőltetett követelményekről van szó: elsőrendű érdekünk a teljesülésük, hiszen a magyar gazdaság ezáltal erősebbé válik.

Jóllehet, Magyarország csak a későbbiekben vezetheti be az eurót, hazánk már jócskán előrehaladt a feltételek teljesítésében. A gazdaságpolitika kiemelt hangsúlyt helyez az árstabilitás és a kiegyensúlyozott állami pénzügyek megteremtésére. Már ma is törvény garantálja a jegybank önállóságát, elősegítve az európai monetáris rendszerbe való harmonikus beilleszkedésünket. Az eddig megtett lépéseket folyamatosan követik újabban annak érdekében, hogy mihamarabb és úgy válhassunk az euróövezet részévé, hogy annak előnyei minél nagyobb mértékben érvényesülhessenek.

I. A Gazdasági és Monetáris Unió

A gazdasági és monetáris unió kifejezés az európai országok integrálódási folyamatának szülötte. Sokkal inkább társadalom- és gazdaságstratégiaként, mint közgazdaság-elméleti fogalomként találkozhattunk először az azóta már közkinccsé vált kifejezéssel: az európai integrálódási folyamat fontos állomásaként határozták meg az elképzelés megalkotói, akiknek elsősorban az Amerikai Egyesült Államok példája lebegett a szemük előtt. Az foglalkoztatta őket: hogyan lehetne az elkülönült nemzetállami lét gazdasági hátrányait kiküszöbölni, vagy legalábbis mérsékelni.

Mindemellett a GMU célja legalább annyira politikai, mint gazdasági volt. Az Európai Gazdasági Közösség – a mai Európai Unió – alapító szerződése a gazdasági együttműködés elmélyítésével újabb háborús konfliktus kirobbanását kívánta elkerülni: a gazdasági integráció előrehaladtával a tagországok egymásrautaltsága is nő, így nem lesznek érdekelték politikai feszültségek keltésében. Az egyre szorosabban összefonódó nemzetgazdaságok – a gazdasági hatékonyság emelkedésének a társadalom jólétére gyakorolt hatásán túl – a mindinkább elmélyülő *kölcsönös függőségi viszony* következtében egyirányú pályára kerülnek, ezáltal egyre

nehezebbé és költségesebbé válik bárminekmű, az integrációt megkérdőjelező „különutas” magatartás.

Az áruk szabad mozgása a tagállamok területén a kereskedelem liberalizációjának kulcsa. Erre tekintettel az *Európai Közösséget létrehozó szerződés* kimondja, hogy a Közösség alapja a *vámunió*, rendelkezik a tagállamok közötti vámok eltörléséről, létrehozza a közös vámtarifát és kimondja a tagállamok közötti mennyiségi korlátozások megszüntetését. *A személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgására* vonatkozó szabályok mellett, hogy a piaci liberalizációt szolgálják, a hatékony kereskedelmi övezet kiépítésén túlmenő, mélyebb hatással is bírnak.

Az integrálódás elmélyülésének folyamatában egyre nagyobb hangsúlyt kapott az európai *versenyképesség* növelésének szempontja. Az úgynevezett belső vagy egységes európai piac kialakítása, a piaci szereplők számának emelkedése révén a korábnál erőteljesebb versenyre kényszerítette a vállalkozásokat. A Gazdasági és Monetáris Unió létrehozása az európai versenyképesség növelésének újabb lehetőségeit teremti meg, egyúttal hozzájárul a monetáris stabilitás megőrzéséhez, valamint az egységes pénzügyi piac létrehozásához. A közös euró-

pai valuta képes tovább fokozni az egységes piac hatékonyságát. A termelők és a fogyasztók közvetlenül össze tudják hasonlítani az egymással versengő termékek árát az egyes tagállamokban, és az olcsóbb helyen vásárolva elősegítik az árak kiegyenlítődsét. Összességében lehetővé válik az erőforrások hatékonyabb kihasználása és olyan folyamatok kibontakozása, amelyek megalapozzák a *gazdaság fenntartható növekedését* a munkanélküliség csökkenése mellett, valamint a széles értelemben vett jólét kiterjedését.

1. A Gazdasági és Monetáris Unió eszméjének fejlődése Európában

A pénzügyi stabilitás, a kiszámítható árfolyammozgás, a valutaválságok elkerülésének igénye miatt időről időre napirendre kerültek a *valutáris együttműködés* különböző koncepciói. A II. világháború befejeződésével egy időben az ENSZ égisze alatt létrejött *intézményrendszer* (IMF, Világbank) és a Bretton-Woodsban 44 résztvevő által létrehozott *aranydeviza-rendszer* a kérdés világméretű, globális kezelését célozta.

A globális megoldások nem kielégítő eredményei, valamint az Egyesült Államok, illetve a dollár túlzott dominanciájának ellensúlyozására irányuló törekvések már az Európai Közösség megalakulása előtt regionális szintű

pénzügyi együttműködés kialakítását célzó elképzelésekhez vezettek. Az 1950-ben létrehozott *Európai Fizetési Unió* (EPU) a fizetések sokoldalú elszámolásának lehetővé tételével nagyban hozzájárult a kereske-

delem és a munkamegosztás háború által megakasztott fejlődésének újraindításához, az elkülönült nemzeti pénzügyi rendszerek összekapcsolásához. Már az Európai Közösség keretei között 1970-ben elkészített *Werner-tervben* megfogalmazódott a közös monetáris politika kimunkálásának részletes programja és menetrendje. A nemzetközi pénzügyi rendszerben ez időben jelentkező problémák – az aranydeviza-rendszer összeomlása, az első olajválság okozta sokk – azonban megakadályozta a program megvalósítását.

1979-ben a tagállamok közötti árfolyam-politikai együttműködés erősítésére létrehozták az *Európai Monetáris Rendszert*, mint a kiszámíthatatlan árfolyam-ingadozás, a növekvő munkanélküliség és az általános gazdasági instabilitás elleni harc eszközét. Létrejött a *közös valuta* (ECU, European Currency Unit), amelynek értékét a tagállamok valutáiból – azok külkereskedelmi arányával súlyozva – képzett kosárként határozták meg.

A gazdasági és monetáris unió jelenleg működő rendszere a *Delors-bizottság* 1989-ben elfogadott jelentésének elvrendszerére épült, és annak javaslatai mentén alakult ki. Jogi formát az Európai Unióról szóló Szerződésben (a továbbiakban: szerződés) – közismert nevén Maastrichti Szerződésben – öltött a gazdasági uniót gazdasági és monetáris unióvá fejlesztő program (1. táblázat).

Az *euró* 1999. január 1-jével történő bevezetésével valóra vált a több évtizedes törekvés a monetáris integráció létrehozására. Az euró 2002. január 1-jén *törvényes fizetőeszközként* már készpénz formájában is megjelent az euróövezetben. Az euróbankjegyek és -érmék kibocsátása maga után vonta az érintett tagállamok nemzeti valutájának kivonását a forgalomból.

Az euró létrehozása, az elmúlt évtizedek egyik legfontosabb gazdaságtörténeti eseménye, az EU-tagállamok együttműködésének új szakaszát nyitotta meg. A közös

monetáris és árfolyampolitika minőségi változást hozott az egységes piac fejlődésében, és egyúttal szimbolikus jelentőségű is. Az euró bevezetésével megszűnt a résztvevő tagállamok nemzeti valutái közötti árfolyam-ingadozás, és olyan *egységes pénzügyi régió* jött létre, amely mind méretében, mind fejlettségi szintjében vetekedik az Egyesült Államokkal.

Az euró készpénzként való megjelenésével a mindennapi életben is érzékelhetővé vált az uniós gazdaság- és monetáris politika már eddig is megvalósult történelmi léptékkü átalakulása. Mindez az unió egységét a szó szoros értelmében is kézzelfoghatóbbá teszi, és további hajtóerőt ad a fejlődéshez.

2. A Gazdasági és Monetáris Unió legfontosabb sajátosságai a közösségi jogban

A monetáris unió nem azonos egy rögzített árfolyamrendszerrel. Az ilyen rendszerben a résztvevő tagországoknak megvan a lehetőségük arra, hogy a rögzített árfolyamot feladják. A hitelesség legkisebb megingása esetén fennáll annak a veszélye, hogy a pénzügyi piac szereplői veszteségeik elkerülése és/vagy nyereségük növelése érdekében spekulációs támadást indítanak a rögzített árfolyam ellen. A közös valuta viszont az árfolyamok végleges, visszafordíthatatlan rögzítését jelenti.

1. táblázat

A GMU-ig vezető út három szakasza	Az euró bevezetésének három fázisa
1. szakasz: 1990. július 1. – 1993. december 31. <ul style="list-style-type: none">• A tőke mozgásokra vonatkozó korlátozások teljes leépítése.• A tagállamok közötti szorosabb gazdaságpolitikai egyeztetés kereteinek kialakítása (többéves konvergencia-programok alapján).• A nemzeti jegybankok közötti szorosabb együttműködés kialakítása.	1. fázis: 1998. május 3. – 1998. december 31. <ul style="list-style-type: none">• Döntés az eurót bevezető országok köréről.• Az Európai Központi Bank (EKB) és a KBER létrehozása.• A pénzcseréhez szükséges törvényi keretek és módosítások elfogadása.• Az euróbankjegyek és -érmék előállításának kezdete.• A monetáris unióban részt vevő országok valutája és az euró közötti átváltási arányok visszavonhatatlan rögzítése.
2. szakasz: 1994. január 1. – 1998. december 31. <ul style="list-style-type: none">• Az Európai Monetáris Intézet (EMI) megalapítása és ennek keretében a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER), valamint az egységes monetáris politikára való áttérés jogi, intézményi és technikai előfeltételeinek kialakítása.• A fő célkitűzés a nominális konvergencia kritériumok teljesítése, illetve a tagállamok gazdasági teljesítményének közelítése.• A nemzeti monetáris politikák koordinációja.• A tagállamok közötti gazdaságpolitikai koordináció erősítése (évente meghatározott gazdasági irányelvek lefektetése, illetve a túlzott költségvetési hiány elkerülését célzó felületei mechanizmus létrehozása).• A nemzeti jegybankok függetlenségének biztosítása a szerződés előírásai alapján.	2. fázis: 1999. január 1. – 2001. december 31. <ul style="list-style-type: none">• Az euró számlapénzként történő bevezetése.• A monetáris politika delegálása a KBER-hez, ezzel az egységes monetáris politika meghatározása és végrehajtása.• A KBER bevezeti a transzeurópai automatizált, valós idejű, bruttó elszámolási rendszert (TARGET), és biztosítja az átváltást a visszafordíthatatlan konverziós rátán.
3. szakasz: 1999. január 1-jétől <ul style="list-style-type: none">• A monetáris unióban részt vevő országok valutája és az euró közötti átváltási arányok visszavonhatatlan rögzítése.• A monetáris politika delegálása a KBER-hez, ezzel az egységes monetáris politika meghatározása és végrehajtása.	3. fázis: 2002. január 1. – 2002. február 28. <ul style="list-style-type: none">• Az euróbankjegyek és -érmék forgalomba hozatala.• Pénzcsera a közületi, vállalati és háztartási szektorban.• Legkésőbb 2002. február 28-i határidővel a pénzcserét a tagállamok mindegyikében végre kellett hajtani. Ekkortól a nemzeti valuták véglegesen kikerültek a forgalomból.

Forrás: A forint útja az euróhoz, MNB, 2001. november

A GMU létrejöttéhez előfeltételnek tekinthető négy szabadságon – a termékek, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke szabad áramlásán – túl az alábbiak szükségesek:

- a monetáris uniós tagság *közgazdasági feltételeinek* teljesítése és folyamatos fenntartása;
- a *gazdaságpolitikák* koordinációja;

- a monetáris és árfolyampolitika *közösségi hatáskörbe* vonása, ennek keretében
 - › az árstabilitás követelményének előírása és intézményi biztosítékai, a nemzeti és a közösségi intézményektől független, valamint az üzleti befolyástól is mentes, *közösségi szintű központi bank* működése.

2.1. Közgazdasági feltételek

A közös valuta bevezetésének feltétele, hogy a résztvevő országok alávegyék magukat egy nemzetek feletti *közös monetáris politikának*. A belépés előtt minden tagországnak bizonyítania kell, hogy hajlandó és képes önálló monetáris politikájának feladására. A sta-

bilítáorientált gazdaságpolitikák, a közös pénz életképesége legfőbb kézzelfogható, mennyiségi mércét is tartalmazó közgazdasági feltételét képezik az úgynevezett *konvergencia kritériumok*. Ezek a következők:

- az *árstabilitás* követelménye, amely a gazdasági folyamatok átláthatóságát, kiszámíthatóságát, a gazdaság tartós növekedési potenciáljának legkedvezőbb kihasználását szolgálja;

- az *államháztartás* fenntartható pénzügyi helyzete, amely egyrészt a gazdasági szektor inflációmentes, optimális fejlődése, forrásigényének kielégíthetősége, másrészt a gazdasági egyensúlynak a ciklikusságot simító hatása miatt kiemelt jelentőségű;
- az *árfolyam-stabilitás* követelménye, amely a monetáris és árfolyam-politikai eszközök alkalmazásáról való végleges lemondás képességének bizonyítására szolgál;
- a hosszú távú *kamatlábak* közeledése a legalacsonyabb inflációt elérő országok hasonló kamataihoz, amely jelzi a konvergencia tartósságának a piac által történő megítélését.

A gazdasági felkészültség indikátorai (maastrichti konvergencia kritériumok)

1. Árstabilitás. Az árstabilitási kritérium azt jelenti, hogy egy tagállam fenntartható árstabilitással és a vizsgálatot megelőző egyéves időszakon keresztül az árstabilitást illetően legjobb eredményt felmutató három tagállam átlagos inflációs rátáját legfeljebb 1,5 százalékponttal meghaladó inflációs rátával rendelkezik. Az összehasonlíthatóság érdekében az inflációs rátára vonatkozó konvergencia kritérium teljesítését a tagállamok harmo-

nizált fogyasztói árindexe (HICP) alapján mérik. A KBER definíciója szerint a GMU év/év alapú HICP mutatója középtávon nem haladhatja meg a 2 százalékot. A kritérium szerződésbeli megfogalmazásából kitűnik, hogy az euróövezeten kívüli tagországok inflációs rátája is befolyásolja a referenciaértéket. Ezért az EKB 2000-es konvergencia jelentésében kiemelte, hogy a hivatalos referenciaérték megállapításánál figyelembe veszik annak eltérését az euróövezet-szintű inflációtól.

2. Az államháztartás fenntartható pénzügyi helyzete. A fiskális politikára vonatkozó kritérium azt jelenti, hogy a vizsgálat időpontjában a tagállam nem áll a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN) által a túlzott hiány fennállásáról hozott határozat hatálya alatt. A túlzott hiány megállapítására akkor kerülhet sor, ha a GDP-hez viszonyítva az államháztartási hiány meghaladja a 3, az államadósság pedig a 60 százalékos referenciaértéket. Arról, hogy az adott államban fennáll-e a túlzott mértékű hiány – eltérően a többi kritériumtól – a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa dönt minősített többséggel. A döntés során a következő szempontokat mérlegelhetik:

- az államháztartási hiány – bár meghaladja a referenciaszintet – jelentős mértékben és folyamatosan mérséklődött, és mértéke a referenciaértékhez közeli szintre csökkent;
- az államháztartási hiány csak kivételesen és átmenetileg lépte túl a referenciaértéket, és aránya közel maradt ahhoz;
- a referenciaértéket meghaladó államadósság elegendő mértékben csökken, és kielégítő ütemben közelít a referenciaértékhez.

3. Árfolyam-stabilitás. Az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusában történő részvételre vonatkozó kritérium azt jelenti, hogy egy tagállam a vizsgálatot megelőző legalább két éven keresztül komoly feszültségek nélkül az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávokon belül maradt. Így különösen azt, hogy ugyanezen időszak alatt a tagállam saját kezdeményezésére nem értékelte le valutájának közép-árfolyamát.

4. Kamatkonvergencia. A kamatokra vonatkozó konvergencia kritérium azt jelenti, hogy egy tagállamban a kamatszint a vizsgálatot megelőző egyéves időszakon keresztül legfeljebb két szá-

zalékponttal haladja meg az árstabilitást illetően legjobb eredményt felmutató három tagállam átlagos nominális, hosszú távú kamatszintjét. A hosszú távú kamatok alakulását a tízéves állampapírok átlagos hozama alapján vizsgálják. E papíroknak a következő közös ismérveknek kell megfelelniük: a központi költségvetés bocsátja ki; hátralévő lejáratuk megközelíti a tíz évet; fix kamatozásúak; megfelelő likviditással rendelkeznek; adózás előtti hozamaikat veszik figyelembe.

Mindezekon túl fontos feltétel a jegybank függetlensége, a jegybanktörvény összhangja a szerződés előírásaival, a tőkemozgások liberalizáltsága.

2.2. Az Európai Unió összehangolt gazdaságpolitikája

Az unió működésének alapvető elve, hogy a gazdaságpolitikát *közös érdekeltségi körbe tartozó* ügynek tekintik. Az EU célja a gazdasági tevékenység harmonikus és kiegyensúlyozott fejlődésének, a fenntartható, stabil árakra épülő és a környezetet figyelembe vevő növekedésnek, a gazdasági teljesítmé-

nyek konvergenciájának, a magas szintű foglalkoztatottnak és szociális védelemnek, az életszínvonal és az életminőség emelésének, a gazdasági és a társadalmi kohézióknak, valamint a szolidaritásnak az előmozdítása (a szerződés 2. cikke). A közös gazdaságpolitika – a szabadversenyos piacgazdaság elvét érvényesítve – az *egységes belső piac* és a *célok közösségén* alapul. A közös célok megvalósításához és az árstabilitás fenntartásához a valutaárfolyamok rögzítésén, a közös pénz bevezetésén, valamint az egységes monetáris és árfolyampolitikán keresztül vezet az út (a szerződés 4. cikke).

Az Európai Unióban érvényesülő gazdaságpolitika a fő célok és alapelvek közös meghatározásán, s a nemzeti gazdaságpolitikák – meghatározott iránymutatás, kritériumok, intézmények és eljárási mód mellett – összehangolásán alapul.

A társadalmi partnerek, a tagállamok és a Közösség felelősségének megosztását, a gazdaságpolitikai egyeztetési mechanizmus felügyeletének tartalmi és eljárásjogi alapjait a Maastrichti Szerződés határozza meg, s ezt a másodlagos jogforrások részletezik. A monetáris politikával ellentétben a *fiskális és jövedelmi politika nemzeti hatáskör-*

1 Az Európai Tanács 1997. június 17-i határozata, valamint a Tanács 1997. július 7-i 1466/97 EK rendelete a költségvetési egyenleg felügyeletének megerősítéséről, valamint a gazdaságpolitikák felügyeletéről és összehangolásáról, továbbá a Tanács 1997. július 7-i 1467/97 EK rendelete a túlzott hiány esetén követendő eljárás végrehajtásának felgyorsításáról és pontosításáról.

ben marad. Ahhoz, hogy a közös monetáris politika elérhesse célját, a másik kettőnek támogatnia kell azt.

A tagállamoknak gazdaságpolitikájukat a Közösség évente elkészülő, átfogó *iránymutatásának* figyelembevételével kell kialakítaniuk. A tagállamok a gazdaságpolitikájuk terén hozott fontos intézkedéseikről, valamint az általuk szükségesnek tartott egyéb adatokról tájékoztatják a Bizottságot (a szerződés 99. cikke).

A gazdaságpolitikai koordinációba tartozó rendelkezések konkrét, számszerűen is rögzített követelményeket támasztanak a fiskális politika vonatkozásában a tagországokkal szemben, és intézkednek a követelmények nem teljesítése esetén szükségessé váló szankciók tartalmáról és eljárásrendjéről. A GMU harmadik szakaszában a *Stabilitási*

és Növekedési Egyezmény (SNE) dokumentumaiban¹ egyértelmű, keményebb és nagyobb önkorlátozást érvényesítő szabályok fogalmazódnak meg a tagállamokkal szemben.

A monetáris unió harmadik szakaszában a gazdaságpolitikák koordinációja hangsúlyosabbá válik (Tanács 1466/1997 EK rendelete). Az euróövezetben részt vevő tagállamoknak *stabilitási programot*, az euróövezeten kívüli tagországoknak *konvergencia-programot* kell készíteniük. A stabilitási és a konvergencia-programok tartalmi kellékeit – azzal az eltéréssel, hogy a stabilitási programok a középtávú monetáris politika célkitűzéseivel, e célkitűzéseknek az ár- és árfolyam-stabilitással való összefüggéseivel már nem foglalkoznak – azonos módon határozták meg. Megegyezik a programok aktualizálásának gyakorisága (egy év), továbbá időhorizontja is (visszafelé egy év, előre tekintve legalább három év). A programokat a tagországoknak mindkét csoportban nyilvánosságra kell hozniuk.

Konvergencia- és stabilitási programok
(A Tanács 1466/97 EK rendelete alapján)

A programok készítésének alapvető célja, hogy a Tanács és a Bizottság hozzájusson a többoldalú felügyelet céljából szükséges azon információkhoz, ame-

lyek lényegesek a munkahelyteremtést elősegítő árstabilitás és a dinamikus, fenntartható növekedés feltételeinek kimunkálásához. Fő tartalmi jellemzőik a következők:

- az egyensúlyközeli vagy többletet tartalmazó költségvetési egyenlegre vonatkozó középtávú célkitűzés, és az államháztartási többletre/hiányra vonatkozó célkitűzéshez vezető korrekciós pálya; az államadósság arányának várható változása;
- a középtávú monetáris politika célkitűzései; e célkitűzések összefüggése az ár- és árfolyam-stabilitással*;
- a várt gazdasági fejlődésre és a lényeges közgazdasági változókra vonatkozó főbb feltételezések, amelyek a program megvalósítása szempontjából lényegesek, úgymint a kormányzati beruházási kiadások, a reál-GDP növekedése, a foglalkoztatás és az infláció;
- a program célkitűzéseinek elérése érdekében tett és/vagy javasolt költségvetési és más gazdaságpolitikai intézkedések ismertetése, valamint a főbb költségvetési intézkedések esetében azok költségvetésre gyakorolt mennyiségi hatásainak értékelése;
- elemzés a főbb közgazdasági feltételezések változásainak a költségvetési

egyenlegre és az adósságra gyakorolt hatásairól.

* *Csak konvergencia-program készítésekor.*

Ebben a szakaszban erősödik a Közösségnek a tagállamok feletti *felügyeleti funkciója*, és kiemelt fontosságot kap a közös gazdaságpolitika feltételeit nem teljesítő, túlzott deficitet tervező, illetve felmutató tagállammal szemben alkalmazható intézkedések, *szankciók* mechanizmusa (a szerződés 104. cikke; a szerződéshez csatolt jegyzőkönyv a túlzott hiány esetén követhető eljárásról, a Tanács 3605/93 EK rendelete, valamint a Tanács 1467/1997 EK rendelete). A tagállamoknak el kell kerülniük jelentős államháztartási hiány kialakulását, illetve mind az euróövezet tagállamainak, mind az övezeten kívül maradó EU-tagországoknak arra kell törekedniük, hogy az államháztartásban középtávon *egyensúlyi pozíció vagy többlet* alakuljon ki. Ez a konjunktúraciklus mélypontján lehetővé teszi a fiskális politika anticiklikus célú alkalmazásának és a referenciaérték betartásának egyidejű teljesülését.

A GDP-hez viszonyított 3 százalékos referenciaértéket meghaladó hiányt a GDP 2 százalékánál nagyobb visszaesése esetén nem tekintik jelentősnek. A GDP évi 2 százalékánál kisebb csökkenése esetén a túlzott hiány fennállásáról való döntéskor figye-

lembe vesznek a tagállam által tett minden olyan észrevételt, amelyből az derül ki, hogy ez a csökkenés kivételes, különös tekintettel a hanyatlás váratlanságára vagy a múltbeli tendenciákhoz képest a termelés erős visszaesésére. A *nem euróvezetethez tartozó* tagországok esetében az ajánlások nyilvánosságra hozatala, illetve a Kohéziós Alap forrásaihoz való hozzáférés befagyasztása a szankció; az *euróvezetethez tartozóknak* viszont a deficitnek a referenciaértéktől mutatott eltérése arányában *kamatmentes letétet* kell elhelyezniük a Közösségnél, amely bírsággá változtatható, ha a költségvetési kiigazítás két éven belül nem történik meg. A letét mértéke a GDP 0,2 százaléka, plusz annyiszor a GDP 0,1 százaléka, ahány százalékkal túllépte a tagállam a 3 százalékos referenciaértéket. A letét maximuma azonban összesen a GDP 0,5 százaléka lehet (ami 6 százalékos hiány esetén következik be), ennél nagyobb hiánynál már nem növekszik tovább a letét mértékét.

A tagállamok a GMU harmadik szakaszában piacgazdasági alapon hangolják össze és közösségi szinten egyeztetik gazdaságpolitikájukat a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsában (a továbbiakban: Tanács) és a Bizottságban, a GMU harmadik szakaszában létrejött Gazdasági és Pénzügyi Bizottság közreműködésével. A költségvetési és makroökonómiai kérdésekben a Tanács az

illetékes, amely a tárgyalt ügyekről általában minősített többséggel hoz döntést. Az Európai Bizottság mint az EU végrehajtó szervezete, a ráruházott kezdeményezési joggal élve a gazdaságpolitikák felügyeletében, az ennek során hozott döntések előkészítésében, a gazdasági folyamatok elemzésében játszik kulcsszerepet. A jelentős hiány fennállásáról vagy kialakulásának veszélyéről, kivételes vagy tartós jellegéről a Bizottság jelentése alapján a Tanács dönt. A döntésben az érintett ország kivételével valamennyi EU-tagország minisztere részt vesz.

A szerződés rendelkezik a *jegybank és a költségvetés kapcsolatáról*, figyelembe véve, hogy ez a kapcsolat a monetáris unióban nemcsak tagállami szinten, hanem az EKB és a tagállamok jegybankjai és a közösségi intézmények viszonyában is szabályozást igényel. Az erre vonatkozó rendelkezés szerint sem az EKB, sem a tagállamok nemzeti jegybankjai nem nyújthatnak semmilyen hitelt a közösségi intézmények vagy szervek, a tagállamok központi kormányzata, regionális vagy helyi közigazgatási szervei, közzogi testületei, más közintézményei vagy közvállalkozásai részére, továbbá ezektől közvetlenül nem vásárolhatnak adósságinstrumentumokat (a szerződés 101. cikke). A szerződés szerint tilos továbbá minden olyan intézkedés, amely nem prudenciális megfontoláson alapul, és amely az említett intézményeknek

kiváltságos hozzáférést biztosít a pénzügyi szervezetekhez (a szerződés 102. cikke).

2.3. Monetáris politika a GMU harmadik szakaszában

A közös monetáris politikának intézményi feltétele a *közös európai jegybank* létrehozása. E nélkül, a résztvevő tagországok eltérő érdekei következtében, a monetáris politika összehangolatlan maradhatott volna, ami összeegyeztethetetlen a monetáris unióval.

A közös monetáris politikát a *Központi Bankok Európai Rendszere* (KBER) valósítja meg, amely az *Európai Központi Bankból* (EKB) és valamennyi EU-tagország *nemzeti jegybankjából* áll. A KBER alapvető feladata a Közösség monetáris politikájának meghatározása és alkalmazása, a devizaügyletek irá-

nyítása, a tagállamok hivatalos devizatartalékainak megőrzése és kezelése, valamint a fizetési rendszerek zavartalan működésének elősegítése. A KBER két legfontosabb vezető testülete a Kormányzótanács és az Igazgatóóság. A *Kormányzótanács* határozza meg a Közösség monetáris politikáját, beleértve adott esetben a közbenső monetáris célokra, az irányadó kamatlábakra és a KBER-ben a tartalékok pótlására vonatkozó határozatokat. Az *Igazgatóóság* felelős a Kormányzótanácsban elhatározott monetáris politika végrehajtásáért, továbbá összehangolja az euróövezetbe tartozó nemzeti jegybankok tevékenységét. Az átmeneti feladatokat ellátó úgynevezett *Általános Tanács* – amelynek tagjai az euróövezeten kívüli tagországok jegybankjainak elnökei is – az euróövezet és az abban még részt nem vevő tagországok közötti monetáris és árfolyam-politikai koordináció fórumaként szolgál.

A közös monetáris politika működéséhez elengedhetetlen, hogy az EKB és a nemzeti jegybankok harmonizált eszköztárral rendelkezzenek, és minden résztvevő országban ugyanazt a monetáris politikai műveletet azonos feltételek mellett végezzék, valamint a nemzeti fizetési rendszerek egységes, összehangolt mechanizmus keretében működjenek az euróövezeten belül.

A KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása (a szerződés 105. cikke). Az

árstabilitás céljának veszélyeztetése nélkül a KBER támogatja az általános közösségi gazdaságpolitikát annak érdekében, hogy az egész Közösségben előmozdítsa a gazdasági tevékenység harmonikus és kiegyensúlyozott fejlődését. A KBER működése során hangsúlyt helyez a stabil árak, az egészséges államháztartás és pénzügyi feltételek, valamint a fenntartható fizetési mérleg követelményeinek érvényesülésére.

A *jegybanki függetlenség* és pontos célmeghatározás nem specifikusan a monetáris integrációhoz kapcsolódó jelenség, hanem világszerte terjedő gyakorlat. A KBER/EKB alapokmánya rögzíti – a szerződés 108. cikke alapján – a jegybanki függetlenség alapvető elveit. E cikk kimondja, hogy feladataik ellátása során sem az EKB, sem a tagállamok jegybankjai, illetve azok döntéshozó testületeinek tagjai nem kérhetnek vagy fogadhatnak el utasításokat sem a közösségi intézményektől és szervektől, sem pedig a tagállamok kormányaitól vagy bármilyen más szervtől. Mindezek a szervek és intézmények ugyanakkor kötelezettséget vállalnak arra, hogy ezt az elvet tiszteletben tartják, és nem próbálják az EKB-t vagy a nemzeti központi bankokat befolyásolni a döntéshozó testületek tagjain keresztül. A KBER/EKB alapokmányának 14.2. cikke előírja, hogy a nemzeti központi bankok elnökeinek megbízatása nem tarthat öt évnél rövidebb

ideig. A KBER és az EKB pénzügyi függetlenségének biztosítékaként az alapokmány 28. cikke előírja, hogy az EKB tőkéje ötmilliárd euró, amelyet a Kormányzótanács minősített többséggel meghozott határozatával, adott korlátok és feltételek mellett felemlhet. Az EKB tőkéjét kizárólag a nemzeti központi bankok jegyezhetik és birtokolhatják.

A szerződés 106. cikkének megfelelően a GMU-n belül kizárólag az EKB engedélyezheti bankjegyek kiadását. Bankjegyeket az EKB vagy a nemzeti központi bankok bocsáthatnak ki, pénzérmeket pedig az EKB jóváhagyásával a tagállamok.

A KBER az illetékes hatóságokkal együttműködve örködik a pénzügyi rendszer stabilitásán és közreműködik a hitelintézmények prudenciális ellenőrzésében.

2.3.1. Árfolyampolitika

A GMU viszonylag zárt gazdaság, az árfolyam alakulása csak kismértékben befolyásolja az övezet gazdasági folyamatait, ezért a KBER-nek *nincs árfolyamcélja*. Mindamellett a Tanács a szerződés 111. cikke szerint egyhangú döntéssel hivatalos megállapodást köthet a közös valuta nem közösségi pénznemekre meghatározott árfolyamrendszeréről. Az euróövezetbe még nem csatlakozott tagállamok számára az is követelmény, hogy az árfolyampolitikát közös érdekeltségű ügyként kezeljék.

Az árfolyam-politikai lépések egyeztetésére részben az említett gazdaság- és fiskális politikai koordináció keretében kerül sor, részben a KBER Általános Tanácsában, amelyben az euróövezeten kívüli tagországok jegybankelnökei is részt vesznek. Az euróövezeten kívüli tagállamok valutái az *ERM II árfolyamrendszer*² keretében kapcsolódhatnak az euróhoz. Az ERM II-ben való részvétellel önkéntes az euróövezeten kívüli tagállamok számára, mindazonáltal elvárt, hogy ezek az országok csatlakozzanak a mechanizmushoz. Az elődjénél rugalmasabb ERM II árfolyamrendszerben az euró egyedüli, meghatározó jelentőségű *kulcsvaluta* szerepet tölt be. A három euróövezeten kívüli tagállam közül jelenleg csak Dánia vesz részt az ERM II-ben, Svédország és Nagy-Britannia nem tagja az árfolyamrendszernek.

Az *árfolyam-ingadozási sáv* ± 15 százalék a központi ráta körül. A konvergencia terén elért előrehaladás függvényében ennél szűkebb ingadozási sáv is lehetséges. (Dánia esetében $\pm 2,25$ százalék érvényesül.) Az árfolyam-ingadozási sávokról és a centrális paritásokról a döntéseket az euróövezet tagállamainak miniszterei, az EKB, valamint a nem-euróövezet új árfolyam-mechanizmu-

sában részt vevő tagállamok miniszterei és jegybankelnökei hozzák meg a Bizottsággal és a Tanács Gazdasági és Pénzügyi Bizottságával történő konzultáció után. A fizetési mérleg átmeneti hiányának finanszírozását, illetve az árfolyamparitás fenntartását támogató, nagyon rövid távú finanszírozási mechanizmus feltételeiről az EKB és az érintett nemzeti bank állapodik meg.

2.3.2. A nemzeti valuták euróval való felváltása

Ebbe a témakörbe azok a közösségi jogszabályok tartoznak, amelyek meghatározzák annak módját, ütemezését, hogy a konvergencia kritériumok teljesítése nyomán a GMU harmadik szakaszába bekapcsolódó tagországokban miként kerül sor a nemzeti valuta felváltására az euróval. Elsősorban két tanácsi rendeletről van szó, amelyek az euró 1999 elején történt indulásának körülményeit szabályozták³. A GMU harmadik szakaszának kezdetén az euróövezetbe tartozó tagállamok valutáinak árfolyamát visszavonhatatlanul rögzítették. A *Tanács 1103/97 EK rendelete* előírta, hogy az ECU-t az euró 1:1 arányban váltja fel. A különféle jogi instrumentumok folytonosságát az nem érinti-

2 Az árfolyamrendszer létrehozásáról az EU állam- és kormányfőiből álló Európai Tanács 1997. június 16-i állásfoglalása döntött. Ezt egészítette ki az EKB és az euróövezeten kívüli tagállamok jegybankjai között 1998. szeptember 1-jén létrejött egyezmény.

3 A Tanács 1997. június 17-i 1103/97 EK rendelete az euró bevezetésével kapcsolatos egyes rendelkezésekről, valamint a Tanács 1998. május 3-i 974/98 EK rendelete az euró bevezetéséről.

tette, hogy az ECU-re való hivatkozás felcsere-
lődött az euróra való hivatkozással.

A monetáris unióba később bekapcsoló-
dó országok már egy kialakult rendszerhez
csatlakoznak. Esetükben az euró bevezetésé-
hez szükséges konkrét intézkedések minden
bizonytal a megváltozott körülményekhez

igazodnak. A jelenlegi tagjelöltek számára
– mivel először az EU-hoz csatlakoznak, és
csak azt követően kerül sor az euróövezet-
hez történő csatlakozásra – az elkövetkező
néhány évben ezek a rendelkezések nem vet-
nek fel sürgető jogharmonizációs vagy más
feladatokat.

II. Magyarország felkészülése

1. A GMU-hoz való csatlakozás szakaszai

A csatlakozás tartalmi, közgazdasági és intézményi feltételeinek, illetve az EU által támasztott követelményeknek a teljesítése, azaz a teljes jogú GMU-tagság megszerzése Magyarország és a többi újonnan csatlakozó ország esetében *három szakaszban valósulhat meg*:

1. az EU-tagság előtti szakasz;
2. az EU-tagságtól az euró bevezetéséig terjedő szakasz;
3. csatlakozás az euróövezetbe.

Ennek megfelelően a csatlakozási tárgyalások sikeres lezárását követő tényleges tagfelvétellel zárul az első szakasz, majd a konvergencia kritériumok EU-tagként történő teljesítése következik, ezután válhatunk a GMU tagjává, azaz léphetünk be az euróövezetbe.

1.1. Az EU-tagságig tartó időszak

A csatlakozást megelőző időszakban három fontos feladat sikeres végrehajtása a követelmény:

- el kell végezni a jogharmonizációt, azaz meg kell teremteni a magyar és uniós jogrend közötti összhangot;

- a gazdaságot fel kell készíteni az EU-ban való versenyképes működésre, az uniós követelmények teljesítésére;
- ki kell alakítani azokat a működési formákat és intézményi feltételeket, amelyek elengedhetetlenek a sikeres tagsághoz.

1.1.1. Jogharmonizáció

A GMU-val kapcsolatos jogharmonizáció döntő részének már *a csatlakozást megelőző időszakban* meg kell történnie. Az új tagállamok ugyan csupán néhány évvel az Európai Unióba történő belépésük után válhatnak az euróövezet részévé, de már ezt megelőzően vállalniuk kell az euróövezeti tagság célját, és teljesíteniük kell az ezzel kapcsolatos legfontosabb követelményeket.

A jogharmonizáció területén ez azt jelenti, hogy az új tagállamoknak már a belépésük előtt meg kell teremteniük a *teljes jogszabályi összhangot*, eltekintve azoktól az elemektől, amelyek egyértelműen kötődnek az egyes szakaszokba lépéshez. Az egyes tagállamok csak EU-csatlakozásuk időpontjában léptethetnek hatályba olyan jogszabályi feltételeket, amelyek például a KBER-ben való részvétellel kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket rögzítenek. Ugyanúgy egészen az euróövezeti tagságig meg kell őrizni a

nemzeti jogban az önálló monetáris politikával, pénzkibocsátással stb. kapcsolatos szabályozásokat. Mindamellet a jogszabályok és a gyakorlat bizonyos *közelítésére* időközben is van mód. Elengedhetetlen, hogy a felkészülési szakaszokban a még önálló nemzeti szabályozások egyre inkább közelítsenek a GMU-ban érvényesülőkhöz. Ennek megfelelően például a monetáris eszközrendszernek egyre közelebb kell kerülnie az EKB által alkalmazotthoz. Csak így valósulhat meg a megfelelő időpontban az önálló pénz és a monetáris politika zökkenőmentes feladása.

1.1.2. A gazdaság felkészítése az uniós követelmények teljesítésére

Ez elsősorban a fenntartható gazdasági növekedés feltételeinek megteremtését, a piacgazdasági működést és az uniós versenyben való helytállás képességét foglalja magában. E követelmény teljesítése mind makrogazdasági, mind mikrogazdasági szinten fontos előfeltételeket támaszt. *Makrogazdasági szinten* kiegyensúlyozott pénzügyeket, fenntartható mértékű adósságot, ciklikus kilengéseket tompító, az állam szerepét a szükséges szintre korlátozó gazdaságpoliti-

kát, a hosszabb távú növekedés céljának alárendelt jövedelemfelhasználási arányokat tesz szükségessé. *Mikroszinten* a tőkeerős, versenyképes és megújulásra képes vállalkozói réteg, a képzett, kellően mobil, a gazdaság struktúrájához igazodni tudó munkakerő jelentik a legfontosabb előfeltételeket. A követelmények teljesítésének fontos vetülete a gazdasági szabadságok érvényesülése, a liberalizáltság kellő foka, a megfelelő jogszabályi és intézményi feltételek megléte és alkalmazása a gazdaság minden területén.

Koppenhágai kritériumok

Az Európai Tanács 1993 júniusában, Koppenhágában tartott ülésén határozatot fogadott el arról, hogy azok a kelet-közép-európai társult országok csatlakozhatnak az Európai Unióhoz, amelyek teljesítik az alábbi kritériumokat:

- a demokrácia stabilitását biztosító intézményrendszer, jogállamiság, az emberi és a kisebbségi jogok tiszteletben tartása és védelme;
- a tagsággal járó kötelezettségek teljesítésének vállalása, a politikai, gazdasági és monetáris unió céljainak elfogadása;
- működő piacgazdaság, amely képes helytállni az Európai Unión belüli versenyben.

Magyarország a koppenhágai alapelveknek megfelelően a hangsúlyt a *versenyképes, fenntarthatóan növekvő gazdaság* kialakítására helyezte, és az *árstabilitást* középtávú célként tűzte ki. A felkészülési folyamat mindkét fél számára egyértelművé tette, hogy helytelen volna a jelölt országok teljesítményét a maastrichti konvergencia kritériumok fényében vizsgálni. A maastrichti kritériumok teljesítése nem feltétele az EU-tagságnak.

A koppenhágai gazdasági kritériumoknak – nevezetesen a működő piacgazdaság meglétének és az unión belüli versenyben való helytállás képességének, illetve az ezek teljesítésére irányuló politikáknak – *elsőbbséget kell élvezniük* az euróövezetben való részvétel biztosítására irányuló politikákkal szemben. A jelölt országoknak a maastrichti kritériumok teljesítését, azaz a nominális konvergenciát megelőzően megfelelő előrehaladást kell tanúsítaniuk a *strukturális* és a *reálkonvergencia* területén. A hangsúly ezeket illetően nem az egy főre jutó hozzáadott értékkel mért mutatók összehasonlításán, hanem sokkal inkább a piacgazdaság intézményi, működési feltételeinek meglétéén, a tartós növekedési képességen van.

1.1.3. Intézményi feltételek

Az intézményi feltételek megléte mindenekelőtt a bármely fejlett piacgazdaság működése által szükségessé tett szervezeteket, eljá-

rásrendeket, működési formákat jelenti. Ezek közül kiemelkedik a *jól működő pénzügyi rendszer*, az országon belül és kívül is összekapcsolódó *áru- és szolgáltatáspiactok*, a *munkaerő áramlásának* intézményi feltételei. Mindezeket túl sajátos követelményeket támaszt az EU-hoz, majd később az euróövezetbe történő kapcsolódás. Az állam és a gazdaság, valamint a civil szervezetek országos és regionális szintjein egyaránt komoly feladatok jelentkeznek. Az integráció kínálta lehetőségek kihasználása nagymértékben múlik ezeknek az intézményi feltételeknek a megteremtésén és hatékony működésén.

1.2. Az uniós tagság időszaka

Ebben az időszakban már az előzőekben bemutatott gazdaságpolitikai egyeztetési mechanizmusok keretében kell az állam szükséges szerepvállalásának megfelelő mértékben alakítani a gazdaságpolitika rövidebb időszakra szóló, valamint stratégiai céljait, illetve a megvalósításukat szolgáló eszközrendszer. Ebben a szakaszban az egyes tagállamok még *önálló monetáris és árfolyampolitikát* folytatnak, ugyanakkor a közösségi elvek és módszerek figyelembevétele, illetve alkalmazása e területeken is mind teljesebbé válik.

Az euróövezeten kívüli tagországokra vonatkozó rendelkezések alapján ebben a szakaszban kell az új tagoknak olyan kötelezettséget vállalniuk *konvergencia-program*

elkészítésére és megvalósítására, amely elvezet a maastrichti nominális konvergencia kritériumok teljesítéséhez. Ez a fiskális politikára nézve azzal jár, hogy a gazdasági ciklus átlagában *egyensúlyban lévő* vagy *többletet mutató költségvetési pályát* kell megcélózni. Az ezzel kapcsolatos terheket enyhítik a tagság után megnyíló – várhatóan jelentősebb összeget kitevő – *közösségi támogatások*, ezeket azonban főként nem a meglévő költségvetési elkötelezettségek finanszírozására kell fordítani.

Minden EU-tagország, így az újonnan belépők is *egyenrangú félként* vesznek részt az unió gazdaságpolitikai céljainak kialakításában, valamint mindazokban az egyeztetési és felülvizsgálati mechanizmusokban és testületekben, amelyek a gazdaságpolitika vagy ennek egyes ágai tekintetében működnek. (Ezek között említhető a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsában való részvétel, az MNB elnöke tagja lesz a KBER Általános Tanácsának, vezető pénzügyminisztériumi és jegybanki tisztviselők bekapcsolódnak a Tanács Gazdasági és Pénzügyi Bizottságának munkájába stb.)

Az euróövezetbe való belépés előtti néhány éves, az EU-tagság szakaszán belüli időszak – elsősorban az árfolyampolitikával szemben támasztott követelmények miatt – sajátos jellemzőkkel rendelkezik. Az *árfolyampolitikát* az unióba való belépésük

időpontjától kezdődően *közös érdekeltségű ügynek* kell tekinteniük a csatlakozó új tagállamoknak is, és elvárják tőlük, hogy belépjenek az ERM II-be. Mindemellett minden ország maga dönthet arról, hogy mikor és milyen hosszú ideig vesz részt az ERM II árfolyamrendszerben. Ugyanakkor az euróövezetbe való belépést megelőzően *legalább két évig* sikeresen részt kell venni a közös árfolyamrendszerben. Ezen időszak alatt az illető ország egyoldalúan nem változtathatja meg valutájának középfolyamát, és el kell kerülnie a szélsőséges árfolyam-ingadozásokat az euróhoz képest. Az EU részéről azt is egyértelműen meghatározták, hogy *milyen árfolyamrendszerek egyeztethetők össze* az ERM II-vel. Nem fogadható el a lebegtetés, a csúszó, illetve a nem euróhoz rögzített árfolyam, ugyanakkor az euróhoz történő szűkebb sávú rögzítések, illetve a valutatanács rendszerének alkalmazása összeegyeztethető a követelményekkel. Ez az időszak szolgál annak bizonyítására, hogy az euróövezetbe belépni szándékozó ország képes az árfolyampolitika és a monetáris politika korlátozott hatáskörű igénybevételével a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés elérésére. A valutáris támadásoknak azonban még ebben az időszakban is célpontjává válhatnak a közös árfolyamrendszerben részt vevő nemzeti valuták. Az elsősorban nem fundamentális tényezőkhöz alapuló valutáris

támadások megelőzését, illetve kivédését segíti, hogy az EKB is részt vesz az átmeneti, jelentős árfolyam-ingadozások devizapiaci intervenciókkal történő megakadályozásában mindaddig, amíg az intervenció elsődleges célját, az árstabilitást nem veszélyezteti.

A közösségi előírások alapján a Bizottság és az EKB *kétévente készít konvergencia jelentéseket* az euróövezeten kívüli tagállamok helyzetéről, de a szóban forgó tagállam a két jelentés közötti időszakban is kérheti ilyen jelentés elkészítését. Ezek a jelentések az euróövezetben még részt nem vevő ország-

gok euróövezetbe való belépéséről történő döntést alapozzák meg. (Az egyes tagországok által önmagukról készített konvergencia jelentések a felkészülésükről és az uniós követelményeknek való szándékolt megfelelésről számolnak be.)

A Bizottság és az EKB konvergencia jelentése alapján, a konvergencia kritériumok sikeres teljesítésével a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa dönt arról, hogy sor kerül az euró bevezetésére az érintett országokban. Ezt követően ki kell dolgozni az euró bevezetésének részletes menetrendjét, technikai és logisztikai, valamint jogi lépéseit. A nemzeti központi bankoknak fel kell készülniük az egységes monetáris politika végrehajtásában való részvételre, a bankok elnökeinek pedig a monetáris politikai döntések meghozatalába való bekapcsolódásra.

1.3. Részvétel az euróövezetben

Az euró bevezetését követően *megszűnik az önálló monetáris és árfolyampolitika*. A költségvetési politikát illetően az euróövezetben való részvétel azzal jár, hogy a Stabilitási és Növekedési Egyezmény előírásainak betartása hangsúlyossá válik. Az egyes tagállamok központi bankjainak elnökei a KBER Kormányzótanácsának tagjaként felelősek lesznek az euróövezet egységes monetáris politikájának meghatározásáért, egyben pedig részt vesznek e politika végrehajtásában. Az

euróövezet árfolyampolitikájának meghatározásához pedig egyrészt a KBER Kormányzótanácsában, másrészt a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsában való részvételen keresztül járulnak hozzá a tagállamok gazdaság- és monetáris politikájának irányítói.

Bár a monetáris politika meghatározása ebben a szakaszban már nem tartozik majd a nemzeti bankok kompetenciájába, *továbbra is fontos szerep hárul rájuk*: részben az immár egységes monetáris politika végrehajtásában, részben pedig a tagállamok nemzeti jegybankjainak illetékességi körébe tartozó feladatok ellátásában. (Ezek között említhető a bankjegykibocsátás, a hazai lakosság készpénzzel való ellátásának operatív teendői, devizaműveletek és az EKB tartalékainak kezelése, a fizetési rendszer működtetése, a jegybanki statisztika összeállítása stb.)

2. A Gazdasági és Monetáris Unió tárgyalási fejezet

2.1. A GMU fejezet tartalma

A GMU tárgyalási fejezet – eltérően a fejezetek többségétől – csak kisebb mértékben tett szükségessé jogharmonizációs lépéseket. A hangsúly az általános gazdaságpolitikai, makrogazdasági feltételek meglétére,

illetve megteremtésére, valamint a piacgazdasági működés megfelelő szintjére, érettségére helyeződött. Alapvető a piacgazdaság működése szempontjából kiemelt jelentőségűnek tekinthető *makrogazdasági stabilitás* feltételeinek tartós, intézményi biztosítékokkal is alátámasztott megteremtése, megőrzése.

Természetesen a gazdaság minden vetületében és részkérdésében megjelenő magatartási és működési követelmények harmonizálásán túl e területen is vannak olyan jogszabályi és intézményi igazodási feladatok, amelyeknek az áttekintését, a teendők elvégzésének menetrendjét, kihatásait, felelőseit itt is konkrétan meg kellett határozni. Az Európai Bizottság által meghatározott jogforrásokat – hasonlóan a többi témakörhöz – itt is áttekintettük, és azok az államigazgatásban, a jogszabályalkotásban, az intézményfejlesztésben fontosságuknak megfelelő hangsúlyt kaptak.

Összhangban azzal az elkötelezettségünkkel, hogy a GMU-ban való részvétel előfeltételeinek teljesítésére már az EU-csatlakozásra történő felkészülésünk során is figyelemmel legyünk, majd azt követően azokat mihamarabb teljesítsük, és ezáltal részt vegyünk a monetáris unióban, makrogazdasági és monetáris politikai területen *átmeneti mentességre vonatkozó igénnyel nem lépünk fel*.

A tárgyalások kezdetén már nyilvánvaló volt, hogy az új tagállamok csatlakozásukat követően még nem válnak az euróövezet részévé. Ugyanakkor a GMU tárgyalási fejezet, valamint a kapcsolódó joganyag részben az EU-csatlakozáson túlmutató jogokat és kötelezettségeket is tartalmaz. Ennélfogva indokolt volt a felkészülésben *külön csomagként* kezelni egyrészt az EU-csatlakozás várható időpontjáig elvégzendő feladatokat, másrészt az euróövezethez való kapcsolódás feltételét jelentő – és zömében csak az EU-csatlakozást követően megtehető – jogharmonizációs és egyéb intézkedéseket.

2.2. A csatlakozási tárgyalások

A 11. – Gazdasági és Monetáris Unió – tárgyalási fejezet átvilágítására 1998 decemberében került sor Brüsszelben. A tárgyalásokat megelőzően a Bizottság megküldte a fejezettel kapcsolatos – 1998. március végén hatályban lévő – közösségi joganyag listáját. A Pénzügyminisztérium vezette munkacsoport (a tárcák és a Magyar Nemzeti Bank szakértőinek hatékony közreműködésével) áttekintette a vonatkozó közösségi joganyagot, és összevetette a hatályos magyar jogszabályokkal. A vizsgálat feltárta, hogy mely területeken felelnek

meg a magyar jog előírásai a közösségi joganyagnak, illetve mely kérdésekben lesz szükség jogharmonizációs lépésekre. A jogharmonizáció különböző formákban valósulhatott meg. Egyrészt meglévő jogszabályi előírások megváltoztatásával, illetve hatálytalanításával, továbbá új szabályok jogrendbe iktatásával, másrészt arra figyelemmel, mely kérdések esetén nem szükséges külön magyar jogalkotás, mivel a közösségi előírások a csatlakozáskor automatikusan részei lesznek a magyar jogrendnek. A munkálatok eredményét összefoglaló kormány-előterjesztés elsősorban a jegybanktvörvény változtatásával kapcsolatban fogalmazott meg módosítási javaslatokat, emellett még az alkotmány és a lakás-takarékpénztárakról szóló törvény módosításának szükségességét állapította meg. A jogszabály-változtatások végrehajtását három lépésben javasolta a dokumentum. A csatlakozás várható időpontját megelőzően irányozta elő a harmonizációs lépések döntő részének megtételét. Ezek kiterjedtek a fejezettel kapcsolatos minden lényegi, elvi különbség megszüntetésére. A következő két ütem olyan intézkedéseket tartalmazott, amelyek technikai értelemben csak az EU-tagdá válással,

illetve az euróövezetbe való belépéssel egy időben tehető meg. A jogharmonizáció ilyenfajta ütemezése egyúttal lehetővé tette, hogy a fejezettel kapcsolatban Magyarország ne igényeljen átmeneti mentességet.

Az előterjesztés megtárgyalását követően a kormány 1998. december 10-i ülésén felhatalmazta a tárgyalódelegációt, hogy az átvilágítási tárgyaláson ne kérjen a fejezettel kapcsolatban átmeneti mentességet, illetve annak vállalására, hogy az EU-csatlakozás időpontjáig előírányozott jogharmonizációs lépéseket Magyarország 2000 végéig megteszi.

Az átvilágítási tárgyalásokon a magyar tárgyalódelegáció által átadott, a jogharmonizációs lépéseket tartalmazó dokumentumot a Bizottság átvette, illetve a bejelentéseket tudomásul vette. A Bizottság ebben a fázisban még nem nyilvánított érdemi véleményt a fejezettel kapcsolatban. A hangsúlyt a követelmények ismételt megfogalmazására helyezték, konkrét tárgyalások az átadott dokumentumok áttekintését követően indulhattak meg.

Az érdemi tárgyalások 1999-ben kezdődtek. A fejezettel kapcsolatos magyar tárgyalási javaslatot tartalmazó úgynevezett *pozíciós dokumentumot* 1999. május 18-án adtuk át

a Bizottságnak. Formálisan ez tartalmazta Magyarországnak a *GMU-fejezettel kapcsolatos vállalásait*. Elsőként azt szögezte le, hogy Magyarország egyetért a GMU céljával, és elfogadja a vonatkozó közösségi joganyagot, valamint vállalja, hogy az átvilágítási dokumentumban szereplő ütemezésnek megfelelően a szükséges jogharmonizációs munkákat elvégzi. Felsorolta továbbá a csatlakozást megelőzően megteendő lépéseket, ismertette az ország makrogazdasági helyzetét jellemző legfontosabb adatokat, illetve a nemzetgazdaságnak a csatlakozás akkor feltételezett időpontjáig (2002. január 1.) terjedő periódusban várható fejlődésére vonatkozó előrejelzést.

A Bizottság által készített és a tagállamok által elfogadott *EU Közös Pozíció* nyugtázta a magyar álláspontban rögzítettek számottevő részét, négy kérdést illetően azonban *kiegészítő információkat* kért a magyar féltől. A kiegészítő információkban megerősítettük, hogy vállaljuk a költségvetés közvetlen jegybanki finanszírozása minden formájának megszüntetését, részleteztük a jegybank függetlenségének garantálására tervezett lépések tartalmát és időzítését, valamint bemutattuk a gazdaságstatisztika, különös tekintettel az államháztartási statisztika metodológiájának az EU-standardokkal való összehangolását szolgáló intézkedéseket. Mindezek alapján a

fejezetet 1999. december 7-én ideiglenesen lezárták. Ezt követően is lépést kellett tartani az időközben bekövetkező uniós változásokkal, el kellett végezni a Bizottság által évente megküldött új joganyaggal kapcsolatos harmonizációs lépéseket. Az EU a továbbiakban is folyamatosan értékelte és éves jelentésekben adta közre a tagjelöltek, így Magyarország felkészültségéről készített jelentését.

2.3. A GMU fejezettel kapcsolatos feladatok teljesítése

Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozását követően *átmeneti mentesség*gel vesz részt a GMU-ban (a szerződés 122. cikke). Hazánk vállalja a közösségi szintű pénzügy-politikai célrendszerből és felülvizsgálati mechanizmusokból adódó kötelezettségeket a közösségi joganyag átvételével. Ez a követelmény annyiban nem jelent minőségileg új kihívást a magyar gazdaságpolitika számára, hogy annak célrendszerében központi helyet foglal el a fenntartható gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése, az infláció leszorítása és az államháztartás pénzügyi pozíciójának javítása. Az EU-csatlakozás és -tagság pénzügy-politikai követelményeinek való megfelelés részben jogharmonizációs, részben gazdaságpolitikai alkalmazkodási feladat.

2.3.1. Jogharmonizáció

A Gazdasági és Monetáris Unióhoz való csatlakozásnak szigorú hazai jogszabályi előfeltételei vannak, amelyek 2001-ben jórészt megteremtődtek. 2001 elején életbe lépett a *monetáris finanszírozás tilalma* (a likviditási hitel lehetőségének kizárása). A Magyar Nemzeti Bankról szóló 1991. évi LX. törvényt 2001. július 13-án új törvény (a 2001. évi LVIII. törvény) váltotta fel. A jegybank működési, intézményi, személyi és pénzügyi függetlensége az új törvény által megvalósított jogharmonizáció révén kiteljesedett. Az új jegybanktörvény elfogadásával, vala-

mint az árfolyamrendszernek az ERM II-vel kompatibilis átalakításával a monetáris politika megfelel az EU követelményeinek. A hazai jogszabályi keretekbe való beillesztés érdekében a kiváltságos hozzáférés tilalma miatt 2001-ben módosításra került a *lakás-takarékpénztárakról* szóló 1996. évi CXIII. törvény. A Gazdasági és Monetáris Unió működésének elengedhetetlen – más fejezetben tárgyalt – feltétele a tőkemozgások teljes liberalizáltsága. E követelménynek a devizakorlátozások 2001-es, teljes körű felszámolásával, a *forint teljes konvertibilitásának* megteremtésével tettünk eleget.

A jegybank függetlensége

Működési függetlenség: Az új jegybanktörvény – a Maastrichti Szerződés előírásai szerint – az árstabilitás elérését és fenntartását határozta meg az MNB elsődleges céljaként. Azt is egyértelművé tette, hogy az MNB a kormány gazdaságpolitikáját az árstabilitási cél elsődlegességére való figyelemmel támogatja.

Intézményi függetlenség: A törvény az erre vonatkozó közösségi joganyaggal összhangban biztosította a jegybank függetlenségét, különös tekintettel az MNB alapfeladataira. Egyértelművé

tette, hogy az ellenőrzési jog gyakorlóinak hatásköre nem terjed ki ezekre a feladatokra.

Személyi függetlenség: A jegybank monetáris politikai döntéshozó testülete (a Monetáris Tanács) tagjainak személyi függetlenségét az új törvény két szempontból tovább erősítette: a Monetáris Tanács minden újonnan kinevezett tagjának mandátuma hat évre szól, és felmentésük kritériumait összhangba hozta a Maastrichti Szerződéssel. A jegybanktörvény a szerződésben megfogalmazott feltételek beépítésével biztosította, hogy a Monetáris Tanács csak olyan tagokból álljon, akik megfelelnek a szerződésben meghatározott kritériumoknak.

Pénzügyi függetlenség: A jegybank és a költségvetés közötti eredményelszámolási viszony átláthatóbbá vált, a jogszabály egyúttal biztosította, hogy a jegybank függetlensége saját költségvetésének meghatározásakor se csorbulhasson.

A 2002-es évben a legfontosabb jogharmozás célú lépés az alkotmány MNB-re vonatkozó 32/D paragrafusának módosítása volt. Ennek értelmében olyan általános és időtálló megfogalmazás került és került az alaptörvénybe, hogy további módosítás-

ra sem EU-, sem euróövezeti taggá válásunk után nem lesz szükség. A Magyar Köztársaság EU-csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján bekerül az alkotmányba az *MNB rendeletalkotási jogköre*. Ezzel megoldódik a jegybank függetlenségét sértő azon probléma, hogy a pénzforgalom szabályozása céljából kiadott jegybanki rendelkezés esetében ki kell kérni az igazságügyi miniszter előzetes egyetértését. Az átláthatóság és az elszámoltathatóság követelményeinek való megfelelés további erősítése érdekében, törvényt módosítás nyomán sor került az *MNB felügyelőbizottságának* visszaállítására. A testület

ellenőrzési hatásköre – a jegybank függetlenségével összhangban – nem terjed ki az MNB alapfeladataira.

Az EU követelményeinek megfelelő *államháztartás-statisztika* és *adatszolgáltatás* kialakításában további előrelépés történt. A 2003. évi költségvetési törvényben már a közösségi előírásoknak megfelelően, az *ESA95 metodika* szerint is bemutatásra kerülnek az adatok.

A csatlakozásig tervezett intézkedések

Jogharmonizáció

- Az MNB-ről szóló 2001. évi LVIII. törvény módosítása az alkotmánnyal és az ÁSZ-törvénnyel való konzisztencia megteremtése érdekében, valamint a KBER-hez való csatlakozás szervezeti kérdéseire tekintettel.
- Az ÁSZ-törvény módosítása. Meg kell szüntetni az ÁSZ ellenőrzési jogkörét az MNB pénzkibocsátása felett.
- A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvényt az alkotmánnyal való konzisztencia megteremtése érdekében módosítani kell. A csatlakozás időpontjától a törvényben meg kell jeleníteni az MNB rendeletalkotási jogkörét, és ezzel párhuzamosan ki kell iktatni a jelenleg szereplő jegybanki rendelkezést.

- Az EKB által gyűjtött statisztikai információkról szóló tanácsi rendelet (2533/98 EK) miatt módosítást igényel a jegybanktörvény, a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény, valamint a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény.

Intézményfejlesztés

A jegybanki tevékenység fejlesztése, a monetáris eszközrendszer közelítése a KBER-normákhoz, ennek megalapozása a fizetési rendszer (pénzforgalom) területén, valamint a statisztikai és számviteli rendszerrel kapcsolatban. Az államháztartás információs rendszerének továbbfejlesztése, alkalmassá tétele az EU-standardoknak megfelelő mutatószámok szolgáltatására. Felkészülés a Bizottság és a Tanács szakértői szintű munkabizottságaiban és albizottságaiban való részvételre. A jegybank részvételének előkészítése a KBER-ben való munkára.

2.3.2. Gazdaságpolitikai koordináció

A gazdaságpolitika *uniós módszertanának* elsajátítása a Bizottsággal együttműködve már a csatlakozási tárgyalások hivatalos megkezdése előtt beindult. A Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatósága a tagfelvételi kérelmet benyújtott országok közül

elsőként Magyarországot kérte fel *közös értékelés* (Joint Assessment) elkészítésére. Ebben a dokumentumban a magyar kormány és a Bizottság részben már az EU módszertanát követve értékelte a magyar gazdaság helyzetét, alakította ki a közép-

távú makrogazdasági célokat és tett javaslatot strukturális reformokra a legfontosabb területeken. A tagjelöltek közül egyedülként Magyarországgal készült el a második közös értékelés.

2000-től az EU már csak *általános instrukciókat* adott a tagjelöltek számára középtávú gazdasági programjaik elkészítéséhez. Ebben közvetlenül már nem működtek közre a Bizottság szakértői, és – a közös értékelésektől eltérően – csak a tagjelölt országok kormányainak képviselői látták

el kézjegyükkel a dokumentumokat. Az első *előcsatlakozási gazdasági programokat* hat tagjelölt ország (Bulgária, Csehország, Ciprus, Észtország, Magyarország és Lettország) a Bizottság menetrendjének megfelelően, 2001. április végére készítette el és nyújtotta be. A tagjelöltek második hatos csoportja 2001. októberi határidőt kapott a hasonló programok elkészítésére. A következő, 2002. évi előcsatlakozási programot már mind a 12 tagjelölt azonos időpontra, 2002. augusztus 15-re készítette el. Ezek a programok tartalmi és módszertani jellemzőikben már nagymértékben követték az euróvezeten kívüli tagállamok által készített konvergencia-programok tematikáját. A tagjelöltek által készített előcsatlakozási programokról előzetesen a Bizottság alakította ki véleményét, majd a tagjelöltek képviselőinek részvételével a Tanács Gazdasági és Pénzügyi Bizottsága tárgyalta meg e dokumentumokat.

A Bizottsággal együtt, majd a tagjelöltek által önállóan elkészített középtávú gazdaságpolitikai programok *hármast* célul szolgáltak:

- mind a tagországok, mind az EU számára lehetővé tették *reális kép* kialakítását az adott ország gazdaságának állapotáról, az uniós felkészülés helyzetéről;
- segítették a tagjelölt országok kormányzati szerveinek *felkészülését* a gazdaság-

politikai programok uniós módszertan szerinti elkészítésére;

- lehetőséget teremtettek az EU intézményeiben folyó gazdaságpolitikai egyeztetési eljárások *közvetlen megismerésére*, előzetes gyakorlati tapasztalatok megszerzésére.

A gazdaságpolitikai koordinációra való felkészülés másik fontos területét képezte az államháztartás tervezési, adatszolgáltatási és statisztikai rendszerének közelítése az uniós gyakorlathoz. 1996 óta évente elküldjük az EU-nak a költségvetési folyamatok alakulásáról készített jelentést. A jelentések összeállítása során fokozatosan közelítettünk a közösségi módszerekhez. Ma már lényegében ugyanazon szempontokra figyelemmel határozzuk meg az államháztartás hatókörét, és az egyes adatokat az eredményszemlélet követelményei szerint szolgáltatjuk. A magyar szakértők (PM, KSH, MNB) részt vesznek az Eurostat ülésein, és eseti jelleggel bekapcsolódnak a különböző témák munkacsoportokban történő kidolgozásába.

Az említetteken túl *további közvetlen kapcsolatok*, a kölcsönös tapasztalatcsere különböző fórumai jöttek létre, fokozatosan szélesítve a tagjelöltek számára az EU intézményeinek munkájába való bekapcsolódást. A GMU-fejezethez kapcsolódó intézménysült kapcsolatok egyik első példája az Európai Megállapodás alapján létrehozott *Társu-*

lái Bizottság 1994 óta évente összeülő *Makrogazdasági Albizottsága* volt, amely jogilag ugyan nem kapcsolódott a csatlakozási folyamathoz, gyakorlatilag azonban egyre inkább a csatlakozással összefüggő kérdéseket tűzte napirendjére. A csatlakozási tárgyalások megindulását követően a tagjelöltek évente kétszer meghívást kaptak a Tanács Gazdasági és Pénzügyi Bizottságának ülésére. Hasonlóképpen egyre mélyülő és rendszeresebbé váló kapcsolat alakult ki a jegybank és az EKB különböző szervei között.

A csatlakozási tárgyalások lezártaival a tagjelölt országok számára lehetővé tették, illetve el is várják – még korlátozott jogosultsággal – az unió intézményeinek munkájába való bekapcsolódást.

3. Az euró és Magyarország

Az euróövezet 1999. évi megszületése a nemzetközi együttműködés valamennyi résztvevője számára új kihívást jelentett. A kívülálló gazdaságoknak – így Magyarországnak is – fel kellett készülniük erre a helyzetre. Elsősorban a pénzügyi szektorban, de a gazdaság és a társadalom más területein is komoly előkészületekre volt szükség az önálló nemzeti pénzek egyetlen közös valutára történő felváltása során szükségessé váló alkalmazkodáshoz.

Az euró-bankjegyek és -érmék 2002. január 1-jei megjelenése már a lakosság legszélesebb körei számára is kézzelfoghatóvá tette a közösségi valuta létét, érzékelhetővé a következményeket. A készpénzcseré nagyon alapos előkészületeket követően valamennyi országban zökkenőmentesen zajlott le. A pénzcserét követő inflációgyorsulással kapcsolatos félelmeket az euróövezet múlt évi adatai lényegében nem igazolták. Az árak övezetszintű összehasonlíthatósága, a pénzváltás övezeten belüli szükségtelessé válása és még számos hétköznapi előny az emberek egyre bővülő köre számára bizonyítja a közös pénz hasznosságát.

3.1. Az euróövezetbe való belépés feltételei

Magyarország már ma is kiemelkedő mértékben, egyes euróövezetbeli országokénál *magasabb fokon integrálódott* az Európai Unióba. Külkereskedelmi forgalmunk több mint 70 százaléka e térséggel bonyolódik le. (Exportunk háromnegyede az unióba irányul, importunk kétharmada származik onnan.) A magyar gazdaság szerkezete számottevően közeledett a Közösségéhez. Diverzifikációs foka magas, az ágazatokon belüli külkereskedelmi forgalom aránya jelentős, a vállalkozói kapcsolatok dinamikusan bővülnek. Ezen túlmenően megfigyelhető a gazdasági ciklusok nagyfokú harmonizáltsá-

ga is. Az áruk és a termelési tényezők – a munkaerő kivételével – *szabadon áramlanak* a GMU és Magyarország közt. A munkaerő szabad áramlása egyébként az euróövezeten belül sem maradéktalan. A magyar gazdaság az optimális valutaövezet kritériumait legalább olyan mértékben teljesíti, mint a jelenlegi résztvevők többsége.

A magyarországi monetáris és árfolyampolitikai feltételek a *dezinflációs pálya támogatása* mellett lehetővé teszik az euróövezet részvételi feltételeinek kellő időben történő teljesítését is. *Árfolyamrendszerünk* ERM II kompatibilis: a középárfolyam az euróhoz rögzített, és az árfolyam-ingadozási sáv szélessége megfelel az ERM II normál ingadozási sávjának. Az európai árfolyam-mechanizmusban való majdani részvételünk tehát a jelenlegi keretek között valósulhat meg. Az ERM II árfolyamrendszerbe való belépéskor a középárfolyam és a sáv szélesség meghatározása – az uniós szabályozásnak megfelelően – kölcsönös megállapodás révén történik meg.

3.2. Várható előnyök

Valutaövezetben való részvételből, amennyiben teljesülnek a feltételei, jelentős előnyei származnak a csatlakozó országoknak. Hazánk számára a GMU-csatlakozásból származó lényeges előny a *valutaválságok veszélyének minimalizálódása*. Pótlólagos

növekedést eredményez a monetáris unió tagság a *javuló külső finanszírozás*, a fizetési mérleg korlátjának lazulása révén is: magasabb lehet a folyó fizetési mérleg hiánya, és ez egyben alacsonyabb kamatfelárok mellett lesz finanszírozható. Jelenleg bizonyos szint felett, a befektetések rentabilitásától függetlenül a befektetők a fizetési mérleg hiányát viszonylag mechanikusan, merev korlátként értelmezik. Ennek megfelelően a GDP 3–5 százalékát meghaladó mérleghiány esetén már számottevő felárnövekedés, illetve

finanszírozási kockázatok mutatkozhatnak. A nemzeti valuta feladásával valutaválságoknak való kitettség nélkül biztosítva lesz a megfelelő külső finanszírozás.

Az euróövezeti tagságot követően jelentékeny előnyök származnak a *tranzakációs költségek csökkenéséből*, a *külkereskedelem bővüléséből* és a *reálkamatok mérséklődéséből*. Az árainál különösen, de általában is megnövekedik az átláthatóság, könnyebbé válik az egyes országok összehasonlítása. A gazdasági integráció elmélyülése ösztön-

zi a tőke beáramlását, a beruházások növekedését és ezzel a gazdaság fenntartható dinamizmusát. Az előnyösen alakuló kínálati feltételek, az erősödő verseny és átlátható piaci körülmények kedvező hatásai megjelennek *az államháztartás javuló egyenlegében, az adósságmutatók süllyedésében.*

Kutatói becslések szerint az euró bevezetésének számszerűsíthető hasznai Magyarországon jelentős mértékben meghaladják a költségeket. Ez hosszabb távon az ország növekedési ütemének 0,6–0,9 százalékpontos emelkedését és a Nyugat-Európához való felzárkózás gyorsulását eredményezi.

Magyarországnak a maastrichti konvergencia kritériumok teljesítését követően nemcsak lehetősége, hanem kötelezettsége is az euróövezetbe történő belépés. Ennek időpontját illetően azonban rendelkezünk bizonyos szabadsággal. A magyar kormány álláspontja az, hogy olyan időpontban kívánunk belépni az euróövezetbe, amikor a

konvergencia kritériumokat hosszú távú fejlődésünk követelményeit figyelembe véve tudjuk teljesíteni. A kormány által a Bizottság részére múlt év augusztusában megküldött középtávú gazdaságstratégiában alapul vett makrogazdasági fejlődési pálya lehetővé tenné már *a 2007. évi belépést.* E momentumot azonban még nem tekinthetjük az euróövezetbe történő belépésről hozott döntésnek. Az elkövetkező néhány évben a legfontosabb feladat *az államháztartás hiányának,* valamint *az inflációnak* a konvergencia kritériumokban meghatározott szintre történő *csökkentése.* A belépés időpontjának, feltételeinek (költségek, előnyök, csatlakozási árfolyam stb.) meghatározása érdekében a Pénzügyminisztérium és a Magyar Nemzeti Bank részvételével *munkabizottság* jött létre. A munkabizottság javaslatát 2003 közepére készíti el, és a kormány ennek alapján alakítja ki álláspontját az euróövezetbe való csatlakozásról.

III. További információforrások

Európai Bizottság

http://europa.eu.int/pol/emu/index_en.htm

http://europa.eu.int/comm/dgs/economy_finance/index_en.htm

Euró-honlap

http://europa.eu.int/comm/dg02/index_en.htm

Árfolyam

<http://europa.eu.int/comm/dg19/infoeuro/en/index.htm>

Érmék és bankjegyek

<http://europa.eu.int/euro>

Európai Központi Bank

<http://www.ecb.int>

Melléklet

A GMU-fejezethez kapcsolódó legfontosabb jogszabályok jegyzéke⁴

1. Az Európai Unióról szóló Szerződés

Első rész: Alapelvek, 2. cikk és 4. cikk.; Szerződés VII. cím, Gazdaság- és monetáris politika

- 1. fejezet:* Gazdaságpolitika, 98–104. cikk
- 2. fejezet:* Monetáris politika, 105–111. cikk
- 3. fejezet:* Intézményi rendelkezések, 112–115. cikk
- 4. fejezet:* Átmeneti rendelkezések, 121–124. cikk

2. Az Európai Unióról szóló Szerződéshez csatolt jegyzőkönyvek

- Jegyzőkönyv a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapkormányáról.
- Jegyzőkönyv a túlzott hiány esetén köveendő eljárásról.

- Jegyzőkönyv az Európai Közösséget létrehozó szerződés 121. (korábbi 109. j.) cikkében említett konvergencia kritériumokról.

3. Stabilitási és Növekedési Egyezmény

- Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact Amsterdam, 17 June 1997
- Council Regulation (EC) No 1466/97 of 7 July 1997 on the strengthening of the surveillance of budgetary positions and the surveillance and coordination of economic policies (A Tanács 1997. július 7-i 1466/97 EK rendelete a költségvetési egyenleg felügyeletének megerősítéséről és a gazdaságpolitikák felügyeletéről és összehangolásáról)
- Council Regulation (EC) No 1467/97 of 7 July 1997 on speeding up and clarifying the implementation of the excessive deficit procedure (A Tanács 1997. július 7-i 1467/97

⁴ A szerződés és annak jegyzőkönyvei magyar nyelven rendelkezésre állnak (1–2. pont). A további jogszabályokat (3–6. pont) először angolul tüntetjük fel. Ezek közül a magyarul is elérhetők esetében zárójelben magyarul is megadjuk az elnevezést. Ezen jogszabályokban a szerződés cikkeire való esetleges utalás az eredetileg a Maastrichti Szerződésben szereplő számozással történik, amely számozást az Amsterdami Szerződés megváltoztatta. A szerződés, annak jegyzőkönyvei, valamint a magyar nyelven megadott jogszabályok az Igazságügyi Minisztérium honlapján (www.im.hu) megtalálhatók.

EK rendelete a túlzott hiány esetén követendő eljárás végrehajtásának felgyorsításáról és pontosításáról)

4. Árfolyam-mechanizmus

- Council Regulation (EEC) No 3181/78 of 18 December 1978 relating to the European monetary system (A Tanács 1978. december 18-i 3181/78 EGK rendelete az európai monetáris rendszerről)
- Resolution of the European Council on the establishment of an exchange-rate mechanism in the third stage of economic and monetary union Amsterdam, 16 June 1997
- Agreement of 1 September 1998 between the European Central Bank and the national central banks of the Member States outside the euro area laying down the operating procedures for an exchange rate mechanism in stage three of Economic and Monetary Union

5. Euró

- Council Regulation (EC) No 1103/97 of 17 June 1997 on certain provisions relating to the introduction of the euro (A Tanács 1997. június 17-i 1103/97 EK rendelete az euró bevezetésével kapcsolatos egyes rendelkezésekről)

- Council Regulation (EC) No 974/98 of 3 May 1998 on the introduction of the euro (A Tanács 1998. május 3-i 974/98 EK rendelete az euró bevezetéséről)
- Council Regulation (EC) No 975/98 of 3 May 1998 on denominations and technical specifications of euro coins intended for circulation (A Tanács 1998. május 3-i 975/98 EK rendelete a forgalomba hozatalra szánt euróérmék címleteiről és műszaki előírásairól)
- Council Regulation (EC) No 2866/98 of 31 December 1998 on the conversion rates between the euro and the currencies of the Member States adopting the euro (A Tanács 1998. december 31-i 2866/98 EK rendelete az euró és az eurót bevezető tagállamok valutái közötti átváltási arányokról)

6. A gazdaságpolitikai koordináció más fontosabb jogszabályai

- Council Regulation (EC) No 3603/93 of 13 December 1993 specifying definitions for the application of the prohibitions referred to in Articles 104 and 104b (1) of the Treaty (A Tanács 1993. december 13-i 3603/93 EK rendelete a szerződés 104. cikkében és a 104b. cikke (1) bekezdésében említett tilalmak alkalmazásához szükséges fogalmak meghatározásáról)

- Council Regulation (EC) No 3604/93 of 13 December 1993 specifying definitions for the application of the prohibition of privileged access referred to in Article 104a of the Treaty (A Tanács 1993. december 13-i 3604/93 EK rendelete a szerződés 104a. cikkében említett kiváltságos hozzáférés tilalmának alkalmazásához szükséges fogalmak meghatározásáról)
- Council Regulation (EC) No 3605/93 of 22 November 1993 on the application of the Protocol on the excessive deficit procedure annexed to the Treaty establishing the European Community (A Tanács 1993. november 22-i 3605/93 EK rendelete az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv alkalmazásáról)
- 96/736/EC Council Decision of 13 December 1996 in accordance with Article 109j (3) of the Treaty establishing the European Community, on entry into the third stage of economic and monetary union (A Tanács 1996. december 13-i határozata az Európai Közösséget létrehozó szerződés 109j. cikke (3) bekezdésével összhangban a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszába történő belépésről)
- Resolution of the European Council of 13 December 1997 on economic policy coordination in stage 3 of EMU and on Treaty Articles 109 and 109b of the EC Treaty

A több nyugati országot egymás után felkereső turisták az utóbbi időben örömmel tapasztalhatják, hogy nem kell bajlódniuk a valuta átváltásával: Ausztriától Hollandiáig és Portugáliáig a kontinens nyugati felén levő országok jelentős részében egyaránt euróval fizethetnek. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkat követően, néhány esztendő elteltével minden bizonnyal nálunk is ez lesz a fizetőeszköz. A forintnak alighanem nehéz szívvel mondunk majd búcsút, ám az euróövezethez, az EU-tagállamok Gazdasági és Monetáris Uniójához való tartozásnak többféle előnyét élvezhetjük majd cserébe. Az európai valutaunió még viszonylag rövid időre tekinthet vissza, de máris mutatkoznak a gazdaság versenyképességére, a pénzügyi stabilitásra, a kölcsönös áruforgalomra gyakorolt kedvező hatásai.

Dr. Erhart Tibor
főosztályvezető-helyettes
Pénzügyminisztérium

Gáspár Ferenc
közigazgatási tanácsadó
Pénzügyminisztérium